

Vergaderjaar 2013–2014

32 735

Mensenrechten in het buitenlands beleid

Nr. 99

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 5 november 2013

Tijdens het notaoverleg mensenrechtenbeleid op 30 september jl. (Kamerstuk 32 735, nr. 95) is uw Kamer toegezegd dat u nader geïnformeerd wordt over drones in Jemen, de stand van zaken bij het Poolse onderzoek naar mogelijke betrokkenheid bij een CIA rendition-programma en de nieuwe opzet van de Mensenrechtentulp. Met deze brief wil ik u graag over voornoemde zaken informeren.

Aan de toezegging u te informeren over de positie van mensenrechten in de Arabische wereld en over de steun aan mensenrechtenverdedigers in Saoedi-Arabië, wordt tegemoet gekomen in een separate brief.

Drones in Jemen

Tijdens het notaoverleg werd door het Lid Van Bommel verzocht nader in te gaan op de inzet van bewapende drones in situaties die niet zijn te kwalificeren als gewapend conflict, tegen de achtergrond van een rapport van Amnesty International over onder meer de bestrijding van Al Qaida in Jemen.

Het kabinet hecht eraan te benadrukken dat het gebruik van geweld door middel van drones binnen de kaders van het internationaal recht dient plaats te vinden.

Ten aanzien van de situatie in Jemen kan noch worden bevestigd, noch worden uitgesloten dat aanvallen hebben plaatsgevonden in het kader van een gewapend conflict. In het geval van een gewapend conflict zijn de regels van het humanitair oorlogsrecht van toepassing. Om vast te kunnen stellen of er sprake is van een gewapend conflict is het nodig inzicht te hebben in de mate van georganiseerdheid van de niet-statelijke strijdende partijen als ook in de intensiteit en aanhoudendheid van de gewapende strijd. Het kabinet beschikt niet over deze informatie.

Daar waar drone-aanvallen buiten de context van een gewapend conflict plaatsvinden, gelden de toepasselijke mensenrechtelijke regels. Dit betreft in het bijzonder het recht op leven. Op basis van het mensenrechtenregime is het alleen in de meest uitzonderlijke omstandigheden toegestaan dodelijk geweld aan te wenden tegen personen die een directe ernstige bedreiging voor het leven van anderen vormen. Onvoldoende is dat van een persoon een meer algemene dreiging uitgaat; in dergelijke gevallen zou het gebruik van dodelijk geweld niet zijn toegestaan en mogelijk een buitengerechtigde executie vormen. In dit kader verwijst het kabinet naar het recente advies van de Commissie van advies inzake volkenrechtelijk vraagstukken (CAVV) over bewapende drones, waarin wordt geconcludeerd dat in een geval waar de rechten van de mens toepasselijk zijn, het gepland en opzettelijk doden van een specifiek individu alleen onder zeer bijzondere omstandigheden is geoorloofd. Het kabinet onderschrijft deze visie.

Los van de vraag naar de toepasselijkheid van het humanitair oorlogsrecht en het mensenrechtenregime speelt de vraag of voor een bepaalde inzet toestemming is verleend door de staat op wiens grondgebied de inzet plaatsvindt. In het geval van Jemen zegt President Hadi expliciet voor elke individuele aanval toestemming te verlenen. Dit doet echter niet af aan de observaties hierboven.

Het rapport van Amnesty International betoogt dat bij een specifieke aanval met kruisraketten, in Abyan (Jemen) in juni 2009, het oorlogsrecht en het recht op leven zijn geschonden. Zoals eerder aangegeven, kan het kabinet daar bij gebrek aan voldoende feiten over de bewuste operatie niet zelf een oordeel over vormen. Deze door Amnesty International omschreven casus onderstreept evenwel het belang van transparantie over de inzet van geweld, ook door middel van drones. Het kabinet is van mening dat waar aanwijzingen zijn voor onrechtmatig handelen, betrokken autoriteiten verantwoordelijk zijn voor gedegen nader onderzoek naar de specifieke feiten en omstandigheden, en afhankelijk van de uitkomst, voor het nemen van relevante maatregelen.

Onderzoek rendition-programma

Op verzoek van het Lid Van Bommel is bij de Poolse autoriteiten navraag gedaan over de stand van zaken bij het onderzoek naar mogelijke betrokkenheid bij een CIA rendition-programma. Het Poolse onderzoeksteam heeft voor dit onderzoek een verlenging aangevraagd en gekregen. Het onderzoek van de openbare aanklager duurt dus nog voort. Zoals ook in het notaoverleg besproken ziet het kabinet geen redenen om zich te mengen in de Poolse inspanningen rondom dit lopende onderzoek.

Mensenrechtentulp

Zoals tijdens het notaoverleg met uw Kamer besproken, heeft de mensenrechtenprijs zijn oorspronkelijke naam – de Mensenrechtentulp – behouden. Bovendien blijft deze prijs toegankelijk voor mensenrechtenverdedigers.

De selectieprocedure voor de winnaar van de Mensenrechtentulp is op dit moment in volle gang. Nederlandse ambassades, nationale en internationale NGO's en het publiek konden kandidaten aanmelden voor deze prijs. Uit deze aanmeldingen heeft de uitvoerende organisatie – kennisinstituut HiiL – 44 nominaties uit meer dan 20 landen geselecteerd. HiiL heeft zich gespecialiseerd in innovatie in het recht en beschikt over een internationaal platform op het gebied van rechtsstaatverbetering. Bij de selectie is gekeken naar hoe uniek, duurzaam en op grotere schaal

inzetbaar het werk van genomineerden voor de Mensenrechtentulp is. Tijdens de selectieprocedure is tevens aandacht besteed aan de mate waarin genomineerden uitzonderlijke moed laten zien bij het bevorderen en beschermen van mensenrechten.

Om de prijs een groter draagvlak te geven bij een breder publiek, kon dit jaar voor het eerst door het publiek online worden gestemd op hun favoriete kandidaten. Hier is zeer veel gebruik van gemaakt: meer dan 10.000 mensen wereldwijd brachten in een periode van twaalf dagen hun stem uit. Uit deze ronde is een top 3 van genomineerden gekomen met de meeste stemmen. Daarnaast is een tweede top 3 samengesteld door experts van HiiL die «wild cards» toekennen aan genomineerden op basis van de kwaliteit van de inzending. Zo konden ook genomineerden met een kleiner netwerk de finale bereiken. Een jury buigt zich op dit moment over de drie publieksnominaties en drie «wild cards» en kiest hieruit een eigen top 3. Net zoals in de eerste fase van de Tulp het geval was, kiest de minister van Buitenlandse Zaken uiteindelijk een winnaar. Aan de winnaar wordt op woensdag 11 december a.s. de mensenrechtenprijs uitgereikt: het bronzen beeldje van de Mensenrechtentulp en een prijs ter waarde van € 100.000. De uitreiking zal via social media (Twitter) te volgen zijn.

De prijs is voor een deel (€ 30.000) opgebouwd uit training en coaching door kennisinstituut HiiL, onder meer tijdens een werkconferentie die rond de prijsuitreiking plaatsvindt, en toegang tot hun kennis en internationale netwerk van mensenrechteninnovatoren. Met de overige € 70.000 kan de winnaar zijn of haar bijdrage aan de versterking en innovatie van mensenrechten verder ontwikkelen en op een grotere schaal toepasbaar maken, zodat die ten goede komt aan meer mensen, op zoveel mogelijk plaatsen.

Door deze nieuwe opzet van de Mensenrechtentulp probeert het kabinet nieuwe wegen te vinden om de mensenrechten wereldwijd te bevorderen en daarbij een grotere groep mensen te betrekken.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
F.C.G.M. Timmermans